

Hořínková Kouřilová, Lenka

Vladimír Hoppe (1882-1931)

Studia philosophica. 2012, vol. 59, iss. 2, pp. [43]-61

ISSN 1803-7445 (print); ISSN 2336-453X (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/125478>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

LENKA HOŘÍNKOVÁ KOUŘILOVÁ

VLADIMÍR HOPPE (1882–1931)

Vladimír Hoppe bývá řazen v rámci meziválečného českého filosofického myšlení k idealistickým kritikům pozitivismu. Spolu s filosofy Karlem Vorovkou, Ferdinandem Pelikánem, Tomášem Trnkou a Josefem Bartošem založili časopis *Ruch filosofický*,¹ ve kterém jako tzv. mladší filosofická generace vyhlásili „boj proti nadvládě pozitivismu“. Fakticky naráželi na omezení pozitivistické filosofie, zejména na její jednostrannost ústící v mechanické aplikování metod přírodních věd do filosofického myšlení. „*Positivismus není tak nepravdivý v tom, co tvrdí, jako v tom, co popírá, nebo lépe, co přehlíží, nevidí, pro co je slepý. Positivismu chybí jemnost pro postřehnutí jistých skutečností, existují oblasti, které jsou mu prostě uzavřeny, jeho práh myslitelského postřehu je příliš vysoko, určité duchovní skutečnosti mu přes něj nikdy nepřestoupí.*“² Jiřina Popelová ve své studii podotýká, že by charakteristiku české filosofie neměla činit pouze dichotomie idealismus/positivismus, nýbrž by to měly být dvě základní tendence, jež přesně vystihuje Immanuel Kant ve své *Kritice praktického rozumu*, hovoří-li o „*hvězdném nebi nade mnou a mravním zákonu ve mně.*“³ Popelová chápe první tendenci jako pohled na člověka jakožto na naprosto nedůležitého nahodilého zvířecího tvora, zatímco druhý pohled či náhled na svět člověka pozvedá a dodává mu hodnotu a smysluplnost. Tyto dvě tendence pak podle Popelové nejlépe charakterizují dva základní směry v české filosofii, a to směr objektivizující a směr subjektivizující. Odtud pak lze hovořit

1 Existence tohoto časopisu trvala od roku 1921 do roku 1942, za tuto dobu bylo vydáno 13 ročníků. Časopis vycházel nepravidelně; na tomto faktu se zřejmě podepsaly různé osobní neshody redaktorů a časté střídání nakladatelů.

2 J. Popelová, *Studie o současné české filosofii*, Praha: J. R. Vilímecký 1946, s. 8.

3 I. Kant, *Kritika praktického rozumu*, Praha: Svoboda 1996, s. 275–276.

o zastáncích prvního směru jako o scientistech a o zastáncích druhého směru jako o metafyzicích.

O soukromém životě filosofa Vladimíra Hoppeho toho víme relativně málo.⁴ Vladimír Hoppe se narodil 19. srpna 1882 v Brně jako syn známého brněnského advokáta a zemského poslance JUDr. Bedřicha Hoppeho a jeho ženy Olgy Hoppeové, rozené Kozánkové.⁵

Bedřich Hoppe, narozený dne 7. listopadu 1838 v Hněvosicích u Mnichova Hradiště, navštěvoval v letech 1847–1955 gymnázium v Mostě, Plzni a Jihlavě. Poté vystudoval právnickou fakultu ve Vídni, od roku 1859 se věnoval advokátní praxi ve Vídni, Brně a Telči. Veřejně usiloval o posílení národního uvědomění česky hovořícího obyvatelstva. Především organizoval zakládání škol s českým vyučovacím jazykem; díky jeho neúnavné snaze vznikla například v Brně trojtřídní česká obecná škola na Josefově, dále pak obecná škola na Křenové a nakonec národní škola na Starém Brně. Hoppeovo zakládání českých škol nebylo míněno jako negativní projev vůči německy hovořícímu obyvatelstvu, jeho motivací byla snaha, aby se českým dětem, vychovávaným v českých rodinách, dostalo základního školního vzdělání v mateřském jazyku. Zakládání českých škol mělo být podnětem k probuzení národního uvědomění českého lidu, v tomto případě brněnského.

Zakládání českých národních škol nebylo jediným Hoppeovým počinem ve prospěch národního buditelství. Vlasteneckou snahu propagoval ve všech postaveních a ve všech úřadech, které zastával, ať byl pravicovým poslancem Moravského zemského sněmu, předsedou správní rady Moravské akciové knihtiskárny, místopředsedou správní rady Besedního domu a českého čtenářského spolku, pokladníkem družstva Českého divadla v Brně, členem disciplinární rady advokátní komory, tajemníkem patriotického spolku pomocného či pokladníkem výboru pro vystavění Českého domu v Brně. Vesměs se jednalo o úřady čestné, spojené spíše se spoustou

⁴ V dostupných pramenech a literatuře se lze získat informace především o Hoppeově díle, o jeho osobním životě se však zde mnoho nedozvídáme. Taktéž v zachovalé pozůstalosti uložené v Masarykově ústavu a Archivu Akademie věd ČR v Praze (dále jen MÚA AV ČR), v osobním fondu v Archivu Masarykovy univerzity v Brně (dále jen AMU), v osobní složce ve fondu Filozofické fakulty UK v Archivu Univerzity Karlovy (dále jen AUK) a ve fondu Kulturněhistorického archivu Státního okresního archivu Jindřichův Hradec (dále jen SOKA JH, KHA) se o soukromém životě Vladimíra Hoppeho objevují jen kusé zmínky. I Hoppe sám se v osnově svého životopisu zaměřil hlavně na zážitky, které formovaly jeho vědeckou dráhu, ať šlo o četbu filosofů v rámci studia na univerzitě či pobyt v zahraničí, zejména v Berlíně a Paříži, popř. další četbu v průběhu života. Bohužel více informací nepřineslo ani osobní setkání s RNDr. Pavlem Hoppem, vnukem generála Viktora Hoppeho, bratra Vladimíra Hoppeho.

⁵ Sňatek, v případě Bedřicha Hoppeho v pořadí druhý, se uskutečnil 22. 9. 1877.

práce než s hmotným užitekem, což rovněž svědčí o Hoppeově bezúhonnosti a horlivé zanícenosti pro věc národní. Pro jeho slušnost, vybrané chování, ale i ráznost ho uznávali nejen brněnští Češi i Němci, ale i ti, kteří byli jiného politického smyšlení.⁶

Bedřich Hoppe zemřel v 45 letech 1. dubna 1884 v San Remu, kde byl rovněž pochován. Jeho úmrtí líčí poeticky *Zlatá Praha* těmito slovy: „Prvního dubna roku tohoto o 9. hodině ranní došlo srdce jeho šlechteté v San Remu, kamž se byl se spanilomyslnou chotí uchýlil, aby zotavil v teplém podnebí italském kleslé síly životní. S tváří zastřenou stojí u čerstvého jeho hrobu truchlící genius národa českého, a s veškerým bratrským národem v Čechách v duchu stojí kol hrobu jeho dnes Čechové moravští, v němém bolu pohříženi. Smutně zírají zrakem hořem strhaným do budoucnosti, nevědouce, kdo se ujme díla, zesnulým počatého, se stejnou vroucností, neoblomnou vytrvalostí a láskou a uhájí je vítězně proti odporu, nepřítzni a bouřím časovým.“⁷ Bedřich Hoppe byl právem oceňován⁸ za své zásluhy o „znovuzrození“ českého národa na Moravě. Na poli brněnské národní politiky se jeho odkazu ujal Wolfgang Kusý.⁹

O mamince Vladimíra Hoppeho Olze Hoppeové se bohužel dozvídáme jen velmi málo z črty Hoppeova filosofického vývoje.¹⁰ Podle Hoppeových slov byla paní Olga energická a rozšafná žena, která měla svoji domácnost pevně v rukou, zvláště pak v období po smrti svého muže, kdy zůstala sama se čtyřmi syny. Po smrti Bedřicha Hoppeho roku 1884 se rodina odstěhovala do Kroměříže, patrně z toho důvodu, aby byla paní Olga nablízku svým rodičům a příbuzným a vytvořila tak svým synům dostatečné zázemí. Olga Hoppeová zemřela 18. března 1905.

Otec Bedřicha Hoppeho Antonín Hoppe pracoval jako správce. V letech 1838, kdy se Bedřich narodil, až do roku 1843 působil v Mnichově Hradišti jako ředitel tamního „waldštýnského velkostatku“. V roce 1844 se ocitá s celou svojí rodinou na jiném panství waldštýnském, v Chocenicích, které bylo sloučeno s panstvím šňáhlavským na Plzeňsku. Než musel malý Bedřich absolvovat školní docházku, hojně si užíval volnosti krásného venkova

6 Dokladem tohoto uznání jsou příspěvky v různých moravských časopisech, které se věnovaly památce B. Hoppeho. Srv. Dr. Bedřich Hoppe, *Humoristické listy* 26, 1884, č. 15, s. 116.

7 Srov. Dr. Bedřich Hoppe, *Zlatá Praha* 1, 1884, č. 16, s. 194.

8 V městě Brně je po něm pojmenována ulice – Hoppova. Nachází se rovnoběžně mezi ulicemi Bayerovou a Štefánikovou v městské části Veveří.

9 Srov. Wolfgang Kusý, *Zlatá Praha* 3, 1886, č. 10, s. 159.

10 Srov. *Náčrt filosofického vývoje Vladimíra Hoppe: příspěvek k vlastní kritice*, věnováno pravděpodobně Hoppeovu strýci dr. Emilu Kozánkovi, uloženo v MÚA AV ČR v osobním fondu Vladimír Hoppe, karton č. 1, inv. č. 4.

v romantickém kraji. Maminka se jmenovala Antonie, zemřela na začátku 60. let 19. století. Více se bohužel o prarodičích Vladimíra Hoppeho z otcovy strany nedovídáme. Otec Olgy Hoppeové JUDr. Jan Kozánek¹¹ se narodil 21. června 1819 v Přerově. Gymnaziální studia absolvoval v Olomouci a tamtéž vystudoval práva. V letech 1845–1849 působil v Opavě, zprvu jako vychovatel, později jako soudní a advokátní praktikant. V Opavě se Jan Kozánek účastnil českého národního hnutí, psal¹² i rozšiřoval¹³ letáky. Pravděpodobně se stal i českým kandidátem do říšského sněmu. Z obavy před pronásledováním opavskou německou veřejností i ze ztráty zaměstnání se neúčastnil Slovanského sjezdu v Praze. Kromě jiných aktivit přispíval také do Havlíčkových *Národních listů* a do Klácelových *Moravských novin*, zprávy o poměrech v Slezsku však podepisoval pod pseudonymem Přerovský, anebo pod různými šiframi. Od roku 1851 se usadil v Kroměříži a pracoval zde jako advokát a notář. I zde provozoval jak politické,¹⁴ tak hospodářské¹⁵ aktivity. Jan Kozánek se stal vůdčí osobností města a významně se podílel na jeho rozvoji. Od roku 1867 působil jako poslanec zemského sněmu, roku 1880 byl jmenován členem státního soudního dvora. Pod jeho vedením získalo v roce 1884 české obyvatelstvo většinu v kroměřížské městské správě. Celkově se Jan Kozánek zasloužil o rozvoj cukrovarnictví, peněžnictví, spolkového života i českého školství na Kroměřížsku. Zemřel v Kroměříži 17. ledna roku 1890.

Babička Vladimíra Hoppeho Marie Kozánková byla dcerou moravského buditele Mošnera, bývalého profesora zrušené olomoucké univerzity. Z písemných pramenů lze získat opět pouze skromné informace. Po smrti Hoppeho dědečka Jana Kozánka se Hoppeova rodina roku 1891 nastěhovala do domu babičky. Toto období popisuje Hoppe velice přívětivě ve výše zmíněném náčrtku svého filosofického vývoje. „V domě babiččině vládl zvláštní duch vzdělanosti a ucelené životní moudrosti. Babička hovořila plynně mimo svou mateřštinu třemi světovými jazyky, v nichž jsme byli od svého mládí, často proti své vůli, horlivě cvičeni. V babiččině domě nacházela se proslulá ‚vatikánská knihovna‘, v níž byli nejen téměř všichni řeční a římstí klasikové jak v originále, tak i v překladech...“ Ve svém vý-

11 Srov. *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*, Nová řada, seš. 1. (13.), Ostrava: Ostravská univerzita 2000, s. 67–68.

12 Např. po vyhlášení konstituce v roce 1848 napsal leták *Co jest to konstituce, svoboda tisku, národní garda*, jehož účelem bylo populárně vysvětlit význam nabytých svobod.

13 Např. leták s článkem *Bratři Moravané a Slezané*, jehož autorem byl zřejmě Karel Havlíček Borovský.

14 Podílel se např. na vzniku Občanské besedy, střediska národního života Kroměříže.

15 Inicioval např. vznik Hospodářské jednoty záhlenicko-kvasické, kterou až do své smrti roku 1890 řídil, také vznik hospodářských škol v Přerově a Kroměříži, dále rolnické záložny, rolnického akciového cukrovaru v Kroměříži a české průmyslové školy rovněž v Kroměříži.

čtu Hoppe jmenuje další klasiky světové literatury jako jsou Dante, Shakespeare, Goethe, dále pak zmiňuje osvícence (Montaigne, Voltaire, Rousseau) a další autory, s jejichž díly se v babiččině „vatikánské knihovně“ seznámil. V této knihovně načerpal Hoppe nejen poznání a zážitky z četby, nýbrž se seznámil i s estetickým vnímáním, zejména ho po této stránce zaujala ilustrovaná¹⁶ vydání, pojednávajících o dílech nejznámějších galerií Evropy. Ilustrované světové dějiny byly podle jeho vlastních slov prvním popudem a náběhem pro porozumění filosofii dějin. Na formování estetického vnímání v rámci Hoppeova filosofování měly nesmírný vliv rovněž kroměřížské parky. Hoppe zmiňuje dva: park anglický a park francouzský. Dle Hoppeova popisu obou parků se lze domnívat, že parkem anglickým měl na mysli Podzámeckou zahradu a parkem francouzským Květnou zahradu.¹⁷ Francouzský park je park, pro něhož je charakteristická symetrie vzorů, je vybudován s geometrickou přesností a podle Hoppeho se hodí k „přísné koncentrované filosofické meditaci, jíž sledujeme a rozvíjíme nějakou přesnou myšlenku“. Na rozdíl od francouzského parku je anglický park přírodně krajinářský park či zahrada. Tyto zahrady zobrazovaly zidealizovaný pohled na přírodu. S cílem dosáhnout dojmu původní krajiny se architekti anglických přírodně krajinářských parků vyhýbali přímým liniím a geometrickým tvarům. A jak působil tento druh parku na Hoppeho: „[...] park anglický se svou volně pojatou krajinou s velkými bučinami, rybníky a mohutnými stromy spíše rozptyluje myšlenky. Kdežto park francouzský mi byl svou jednotvárností zdrojem myšlenek analyzujících, park anglický mi skýtal možnost syntézy.“¹⁸

Další estetické, resp. rozjímavé zážitky¹⁹ Hoppe načerpal při procházkách do buchlovských a velehradských lesů a obdobně na něj působily výstupy na nedaleký vrch Barbořina. Zde i na skalách zvaných „Kamínky“ zakusil Hoppe poprvé dle jeho vlastních slov, „co to znamená pozvednouti se nad svou fyzickou existenci, nad pouhé vnímání v časově-prostorových vztazích“. Proč Hoppe ve svých vzpomínkách kladl tak veliký důraz na pobyt v přírodě? Patrně z toho důvodu, jak se sám později zmínil, že za své

¹⁶ Zejména se jednalo o mědirytiny.

¹⁷ Obě zahrady spolu s kroměřížským zámekem tvoří komplex, jenž byl v roce 1998 zapsán do Seznamu světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO.

¹⁸ Obdobně hovoří i vědecké studie o psychologickém působení anglického parku. Anglický park působí romanticky, snivě, podporuje proti uniformnímu francouzskému stylu individualitu, volnost, přirozenost, dává šanci náhodě, připravuje překvapení, nebo může nabídnout záhadnost, ale v každém případě zde vítězí nepravidelnost nad geometrií, a tedy i představivost nad předvídatelností.

¹⁹ Tyto zážitky byly povzbuzovány navíc četbou např. *The Story of my Heart* Richarda Jefferise, anglického spisovatele, žijícího v letech 1848–1887, označovaného jako „nature writer“.

„filosofické dojmy“ vděčí spíše těmto pobytům v přírodě, než studiu za psacím stolem.

Ačkoli se Hoppe začíná zajímat o filosofii²⁰ už někdy kolem 13 let, zpočátku se orientuje spíše na přírodovědná bádání. Začíná nejdříve četbou francouzských encyklopedistů, ale posléze přechází k četbě prací Johna Tyndalla, Hermanna von Helmholtze, Emila du Bois-Reymonda a Ernsta Macha. V tomto směru svého zájmu byl Hoppe nepřímou podporován svým starším bratrem Jaroslavem.²¹ Jelikož Jaroslav studoval zoologii částečně v Praze u renomovaného profesora zoologie Františka Vejvodského a částečně v Mnichově u neméně významného profesora téhož oboru Richarda Hertwiga,²² měl v rodinném domě zařízenou zoologickou laboratoř. V ní byly zhotovovány preparáty pro mnichovskou laboratoř, a tak se zde Hoppe seznámil se zoologickou praxí a rovněž tak s chemií, která bude po jistou dobu hrát v jeho životě nemalou roli. Podněty k četbě další vědecké literatury dostával i od svého přítele, pozdějšího profesora Julia Suchého,²³ žáka Ernsta Macha.

Zmínila-li jsem Hoppeova bratra Jaroslava, nesmím opomenout jeho dva další bratry Viktora a Otakara. Viktor Hoppe, který byl ze všech bratrů nejstarší (narodil se 14. dubna 1874 v Brně), udělal významnou vojenskou kariéru. Navštěvoval gymnázium v Třebíči a poté Kadetní školu jezdeckva v Hranicích. Odmaturoval v roce 1893, v letech 1914 až 1918 působil jako šéf koncepční služby zemského vojenského velitelství v Praze. Od léta 1918 se stal spolupracovníkem vojenské sekce Maffie,²⁴ v říjnu téhož roku zajistil předání zemského vojenského velitelství Národnímu výboru československému a od téhož měsíce působil jako náčelník štábu nejvyššího vojenského velitelství. Začátkem roku 1919 se stal prvním šéfem prezidia Ministerstva národní obrany a roku 1921 brigádním generálem. V letech 1921–1927 působil jako vedoucí protokolu prezidenta republiky.²⁵ V letech 1938–1945 vznikala

20 Svě zabývání se filosofií označuje jako „filosofickou meditaci“, v této době se z něj rovněž stává samotář, procházející se přírodou s knihou v ruce, ovšem záměrně se nevyhýbající společnosti.

21 Jaroslav Hoppe se narodil 6. 7. 1878 v Kroměříži, zemřel tamtéž 11. 2. 1926.

22 Z jeho knihy *Lehrbuch der Zoologie*, kterou znal téměř nazpaměť, čerpal Hoppe teorii.

23 Julius Suchý se narodil 15. 11. 1879 v Kroměříži, studoval na filozofické fakultě ve Vídni a poté v Praze matematiku a fyziku. V roce 1913 se na technice v Praze habilitoval pro teoretickou fyziku. Po válce byl tamtéž jmenován profesorem, ale krátce na to (19. 8. 1920, v den, kdy Hoppe slavil své 38. narozeniny) zahynul v Praze při dopravní nehodě.

24 Maffie byla orgánem tvořeným představiteli českého domácího odboje během první světové války. Řídil zpravodajskou a konspirační činnost, předávání informací a udržoval spojení se zahraničními sekci.

25 Podrobný výčet všech Hoppeových důstojnických hodností, průběh vojenské služby a udělená vyznamenání lze nalézt na webu valka.cz. – Hoppe, Viktor; Československo (generál V. hodnostní třídy) [online]. [cit. 2011-07-03]. Dostupné z www: <http://forum.valka.cz/view-topic.php/t/108465>.

rukopis *Vzpomínky*, který lze považovat přímo za „Hoppeovskou rodinnou kroniku“.²⁶ Viktor Hoppe zemřel v Praze 22. května 1962. O bratrovi Viktorovi se Hoppe příliš nezmiňuje, můžeme jen spekulovat, že důvodem této skutečnosti byl jednak větší věkový rozdíl mezi nevlastními²⁷ bratry a rovněž zřejmě rozdílnost povah obou bratrů. Otakar Hoppe, nejmladší Hoppeův bratr, se narodil 28. října 1883 v Brně. Vladimíra a Otakara vyslala matka společně studovat do Prahy. Svědčí o tom i dochovaná korespondence. Z Otakara se stal právník a rovněž jako bratr Jaroslav skládal hudbu. Věnoval se též hudební kritice a psaní, avšak na rozdíl od Vladimíra spíše tématům politickým, například v roce 1908 vydal vlastním nákladem spis *O trvalé neutralitě*. Zemřel 5. června 1939 v Praze.

V Kroměříži Vladimír Hoppe absolvoval základní vzdělání a šest tříd gymnázia, tamtéž nastoupil lékárenskou praxi.²⁸ Idylický pobyt v babiččině domě, jak sám Hoppe toto období charakterizuje, byl nečekaně ukončen jejím úmrtím. Hoppeova maminka se rozhodla odstěhovat do Prahy, aby synům Vladimírovi a Otakarovi, „zralým pro univerzitu“, usnadnila studium. Tento krok uskutečnila roku 1901. Hoppe v Praze dokončil lékárenskou praxi a v létě roku 1902 složil „tirociniální“²⁹ zkoušku. Po složení zkoušky odjel Hoppe s bratrem Jaroslavem na prázdniny, které strávil v tyrolském městečku Obladis.³⁰ Po návratu z těchto prázdnin se Hoppe rozhodl, že si přeče jen doplní klasické vzdělání, a po usilovném roku studia složil v Kroměříži roku 1903 maturitní zkoušku. Jako farmaceut³¹ navštěvoval na UK v Praze přednášky z fyziky, chemie a botaniky. Sám Hoppe se vnímal jako

- 26 Rukopis vznikl během druhé světové války a s největší pravděpodobností se nezachoval. Hoppeovou neteří byl pořízen pouze v jednom originálu strojopis, jenž obsahuje 1 044 stran a o něhož pečoval autorův syn MUDr. Viktor Hoppe (narozen 3. 8. 1900 ve Vídni, chirurg, působil jako primář na tuberkulozním oddělení, zemřel v Praze 23. 7. 1985). V závěru 80. let 20. století převezl strojopis nejmladší vnuk Viktora Hoppeho Tomáš do Švýcarska, aby zde byl rozmnožen a svázán do 4 svazků.
- 27 Matkou Viktora Hoppeho byla první žena Bedřicha Hoppeho Emilie Schuldesová. Svatba se konala 20. 9. 1868 v chrámu Nanebevzetí Panny Marie v Zábřovicích. Mladí manželé žili dva roky v Telči a poté se přestěhovali do Brna. V domě na Starobrněnské ulici č. 4, kde rodina bydlela 14 let, se postupně narodily děti: Ludmila (11. 4. 1870), Bedřich (24. 6. 1872) a Viktor (14. 4. 1874). Veškeré tyto informace pocházejí z paměti Viktora Hoppeho.
- 28 Motivací k tomuto kroku byl Hoppemu prvotní zájem o přírodní vědy a rovněž úmysl založit si nějaký menší chemický podnik.
- 29 Jednalo se o zkoušku ukončující lékárenskou praxi, jež se konala u příslušného filiálního lékárnického grémia, která zároveň otevírala cestu k dalšímu teoretickému studiu na přírodovědeckých fakultách.
- 30 Zde navázal kontakt s psychologem Carlem Stumpfem, u něhož později studoval v Berlíně psychologii.
- 31 Později měl Hoppe problémy s tím, aby se mu dva semestry tohoto mimořádného studia započítaly do studia řádného.

velice zvláštní farmaceut, poněvadž kdykoli mu to možnosti a volný čas dovolovaly, četl horlivě řecké a římské klasiky, německé, anglické a francouzské básníky. Neopomíjel ani odbornou literaturu, přičemž odebíral různé vědecké a filosofické zahraniční časopisy.

Vpsledku přece jen tíhnutí ke klasické filologii a filosofii převážilo a Hoppe se zapsal 29. září roku 1903 jako řádný posluchač na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy.³² Osm semestrů navštěvoval přednášky a semináře profesorů Masaryka, Hostinského, Drtiny, Krále, Nováka, Krejčího, soukromého docenta Vysokého a dalších.³³ U profesora Masaryka v rámci celého studia vyslechl přednášky z Filosofie dějin, Dějin filosofie, Konkrétní logiky, Dějin nové filosofie, Dějin ruské filosofie, Praktické filosofie, Filosofie Dostojevského a samozřejmě k těmto přednáškám navštěvoval každý semestr i filosofický seminář vedený profesorem Masarykem. U profesora Hostinského Hoppe vyslechl pouze Dějiny estetiky. Stejně tomu bylo i u profesora Drtiny, u něj měl zapsanu Organizaci školskou. U profesora Krále navštěvoval Hoppe přednášky z klasické filologie, a to Státní starožitnosti řecké, Řecká a římská rytmika a metrika, O vojenském, soudním a finančním zřízení athénské, Metrický rozbor, Výklad Kyklopa od Euripida, Dějiny bukolských³⁴ básní řeckých a římských, Výklad Plautových Menaechmů a Gramatiku attického nářečí. Rovněž u profesora Nováka Hoppe docházel na přednášky z klasické filologie: O životě, povaze a literární činnosti Cicerona, Aischylovi Peršané, Dějiny římské tragedie, Dějiny a theorie slohu latinského, Básnictví alexandrijské, Lyrické básnictví římské, Vojenské starožitnosti římské, Výklad vybraných epód ód Horatiových, Nástin dějin římského písemnictví a Dějiny římského řečnictví. U profesora Nováka absolvoval rovněž různé semináře a slohová latinská cvičení. U profesora Krejčího se účastnil přednášek O paměti a obrazotvornosti a Psychologie citu. Na přednášky z klasické filologie Hoppe docházel dále k soukromému docentu Vysokému, jednalo se o tyto přednášky: Řecké starožitnosti scenické, Epidauros (dějiny, topografie, kult Asklepiův), Typy bohů v řeckém umění, Feidias a jeho doba, Řecké starožitnosti, Praxiteles, Pompeje, Řecká ikonografie, a samozřejmě cvičení nejen z řecké gramati-

³² Tehdy c. k. české univerzity Karlo-Ferdinandovy v Praze. Srov. index, uložený v AMU, fond B 13, Vladimír Hoppe, inv. č. 1.

³³ Srov. index, uložený v AMU, fond B 13, Vladimír Hoppe, inv. č. 1.

³⁴ Bukolská poezie (búkolos, řec. pastýř) – básnictví bukolské, pastorální, idylické má svůj počátek v Řecku, v helénské době. Podle starověkých pramenů tento druh poezie zavedl Theokritos, jenž ve svých básních vyšel z národních pastýřských písní – „závodů“ sicilských pastýřů agónů, kteří střídavě vystupovali s kratšími písněmi a po slokách si odpovídali. V jejich písních se objevovaly motivy např. mytického pastýře Dafnida, pastýřů Komaty či Menalky.

ky a stylistiky (na dílech Thúkýdidésových), ale i archeologická³⁵ cvičení. Dále Hoppe navštěvoval přednášky profesora Vlčka (Dějiny literatury české) a soukromého docenta Čády (Základy psychologie). K soukromému docentu Foustkovi docházel na přednášky Sociální pathologie, účast na přednášce Otázka sociální a dělnická nakonec zrušil. U soukromého docenta Groha navštěvoval Dějepisectví římské, zápis přednášky Platonův život a spisy taktéž zrušil. Hoppe docházel také na přednášky c. k. dvorního rady a profesora Kvíčaly, který se věnoval Historii řeckého dějepisectví a rovněž pořádal Čtení v lyrickém básnictví řeckém. Posledními přednášejícími, na jejichž přednášky Hoppe docházel, byli: soukromý docent Růžička (Hygiena školská), soukromý docent Peroutka (Římské dějiny za republiky), profesor Mourek (Historie německé literatury) a soukromý docent Janko (Gotské tvarosloví). Převážně se tedy jednalo o přednášky z klasické filologie, dále pak filosofie, psychologie a moderní filologie (germanistika).

V listopadu roku 1907 získal Hoppe doktorát na základě předložené disertační práce *Nástin sociologického pojetí světa*.³⁶ Posudek T. G. Masaryka byl velmi pozitivní: „Kandidát podává promyšlenou práci o podstatě filosofie podle nynějšího stavu bádání psychologického a sociologického; staví se proti pokusům nalézt formuli světa v přírodovědě, ta formule dá se vyjádřit jen psychologicky a sociologicky. Provedení této these jest zdařilé. Autor zná noetické a metafysické soustavy nové důkladně, probírá je kriticky, názory své formuluje samostatně; k tomu se pojí nevšední svědomitost a opravdovost. Referent doporučuje p. Hoppe k dalším stadiím zkoušek doktorských, neboť jeho práce vyhovuje i přísnějším požadavkům kladeným na kandidáty doktorství filosofického.“ Rovněž oponentský posudek Františka Drtiny z 15. června 1907 vyzněl pro Hoppeho příznivě. Z posudku F. Drtiny vybírám: „Práci charakterisuje nevšední opravdovost, vážnost i samostatnost celého pojetí. Vědecká fakta i zákony uspořádány tak, aby všechny vědy účastnily se budování jednotného názoru na svět a život. Že je tato formulace jednostranná a nepostačující, autor dovozuje se značným zdarem. Práce jeví se býti výbornou, aby autor její byl připuštěn k dalším stadiím zkoušek předepsaných k dosažení doktorátu filosofického.“³⁷

³⁵ V jednom z dopisů bratrovi Jaroslavovi velmi vyzdvihuje přínos archeologie pro klasickou filologii např. při studiu řeckého divadla, kde archeologie odhaluje některé nepřesnosti závěrů klasické filologie. Hoppe se k tomu vyjadřuje mj. slovy: „Takové jsou osudy klasické filologie. Jak jest stará, tak jest hloupá... Archeologie nestačí staré, zakořeněné nepravdy vyvracet.“ Srov. dopis bratrovi 22. 5. 1905?, uložený v AMU, fond B 13, Vladimír Hoppe, inv. č. 13.

³⁶ Kopie disertační práce je uložena v MÚA AV ČR, fond Vladimír Hoppe, 1 karton, inv. číslo 13. Nachází se zde rovněž opis posudku T. G. Masaryka, který byl vypracován 11. června 1907. Originál disertační práce je uložen v AUK v osobní složce doc. Hoppe.

³⁷ Posudek Františka Drtiny je uložen v AUK v osobní složce doc. Hoppe.

Před studiem v Praze i v době studií Hoppe čile korespondoval s bratrem Jaroslavem, s nímž jej pojil jistý druh idealismu. Např. Jaroslav Vladimírovi napsal: „Idealismus ve světě vůbec neexistuje; existuje v srdci člověka a jest výhradním majetkem jednotlivců.“³⁸ „Máš pravdu když mluvíš o ‚našem idealismu‘ – ten doprovází nás všude životem a jím [se] také všude utěšíme.“³⁹ Jaroslav jako starší bratr pomáhal Vladimírovi radami, zvláště v období plánování povolání. Hoppe se mu svěřoval, že „příliš pozdě“ (bylo mu 17 let) přišel na to, že se k němu ta „kupcovina“ nehodí, čímž měl zřejmě na mysli lékárenskou praxi. Jaroslav, byť jen o 4 roky starší, byl plný citlivého porozumění, ale hlavně Hoppeho povzbuzoval. Přičemž ani Jaroslav to neměl jako student v Mnichově jednoduché. Zprvu se cítil v cizím městě osamělý, ale díky srdečnosti prof. Hertwiga a kolegů tento pocit překonal. Později se dokonce zdálo, že se mu Mnichov stal druhým domovem a že zde zakotví. Ovšem podle následující korespondence se Jaroslav obrací (zřejmě přes nesouhlas své matky) k hudbě, zvláště ke skladbě hudby. V tomto období podporuje rovněž svého bratra v jeho nadšení učit se hře na klavír radami jednak teoretickými, ale i praktickými, z čehož vyplývá, že měl v této oblasti nejen opravdu bohaté znalosti, nýbrž i zkušenosti. Hoppeho od tohoto rozhodnutí nezrazuje, ačkoli mu ani netají, že to bude těžké, a to nejen vzhledem k jeho tehdejšímu věku (21 let). Jaroslav Hoppe se později v německy mluvícím prostředí etabloval jako známý český hudebník a skladatel. Na podzim roku 1903 se Jaroslav oženil s Fanny Moser (27. 5. 1872–24. 2. 1953), švýcarskou bioložkou, zooložkou a parapsycholožkou. Manželé se chtěli odstěhovat do Švýcarska k matce Fanny, ale nakonec pobývali v Berlíně. Kolem roku 1915 se u Jaroslava objevila nevyléčitelná neurologická choroba, která postihla jeho zrak a chůzi. Manželé se odstěhovali na Moravu do Kroměříže k Jaroslavovým příbuzným a Fanny Moser zde o Jaroslava pečovala až do jeho smrti (11. 2. 1926). V roce 1927 se Fanny odstěhovala do Mnichova a posledních deset let svého života trávila v rodném Švýcarsku.

Vladimír Hoppe absolvoval studijní pobyt na univerzitě v Berlíně, kde navštěvoval přednášky profesorů Dielse,⁴⁰ Stumpfa,⁴¹ Paulsena,⁴² Sim-

38 Dopis psaný v Mnichově 30. listopadu 1899, uložený v AMU, fond B 13, Vladimír Hoppe, inv. č. 13.

39 Dopis psaný v Mauerkirchen (Horní Rakousko) 28. srpna 1903, uložený v AMU, fond B 13, Vladimír Hoppe, inv. č. 13.

40 Hermann Diels (1848–1922), německý filolog, působil jako profesor berlínské univerzity.

41 Carl Stumpf (1848–1936), německý filosof, psycholog a hudební vědec. Zabýval se tónovou psychologií.

42 Friedrich Paulsen (1846–1908), německý filosof, popularizátor filosofických otázek, zavedl termín voluntarismus.

mela,⁴³ Lassona⁴⁴ a Wölfflina.⁴⁵ Dále psychologický seminář i laboratoř prof. Stumpfa a filosofický seminář prof. Paulsena.⁴⁶ Hoppe rovněž hodně času trávil v bývalé berlínské královské knihovně, a když zde nenalezl veškeré prameny, které nutně potřeboval ke své práci, odebral se do Paříže. Zde v Bibliothèque nationale studoval čtyři měsíce klasiky exaktních věd a filosofie.

Podle životopisného náčrtku se Hoppe již během svých studií na univerzitě trápil otázkou, ke kterému filosofickému směru se uchýlit, jenž by konvenoval s podněty jeho „filosofických zážitků“. V prvním roce akademického studia kvitoval s povděkem uvedení do pozitivismu. Dokonce pracoval na dizertační práci o Comteovi, avšak za čtyři roky studia předních představitelů pozitivismu došel k závěru, že tento filosofický směr zcela opomíjí data vědomí a vše se snaží převádět na „povrchová předitiva relací mezi jevy“. A tak pozitivismus, zdá se, definitivně ztratil Hoppeovy sympatie. Hoppe si velice vážil svého učitele profesora Masaryka, a poněvadž s ním byl v bližším styku⁴⁷ než většina ostatních posluchačů, dovolil si mu předestřít svůj problém a svoje pochybnosti v domnění, že se mu dostane jasné rady, kudy se na filosofickém poli vydat, jak studovat nepřebernou pyramidu filosofické literatury tak, aby se jednak seznámil se všemi filosofickými problémy, a zároveň aby „je studoval v duchu svých filosofických zážitků“. Masaryk byl zřejmě tímto dotazem, mírně řečeno, zaskočen, avšak odpověděl podle svého nejlepšího svědomí: „Těžko jest raditi; každý prožívá své problémy na svůj způsob; každý jest nucen hledati k nim své

43 Georg Simmel (1858–1918), německý filosof, představitel formální sociologie a filosofie života. Zpočátku velmi ovlivněn Kantem (promoval práci o povaze hmoty u Kanta), později Bergsonem. Simmelovo pojetí sociologie bylo v Evropě spíše odmítáno, dokonce na ně kriticky reagoval i Masaryk. Z jeho prací však vychází např. sociologie každodennosti neboli také interpretativní sociologie, jež rehabilituje roli citového v sociálním životě a obhajuje rozumějící epistemologii ve Weberově a Simmelově smyslu, která přiznává umění, estetice, obrazu a metafoře heuristickou hodnotu metodologického nástroje.

44 Adolf Lasson (1832–1917), německý židovský filosof. Byl ovlivněn německým idealismem, Davidem Friedrichem Straussem a Mistrem Eckhartem. Přeložil spis Giordana Bruna *O příčině, principu a jednom*.

45 Není jisté, zda se jedná o švýcarského klasického filologa Eduarda Wölfflina (1831–1908), nebo o jeho syna Heinricha Wölfflina (1864–1945) švýcarského kunsthistorika; oba jsou dobu v Berlíně působili.

46 Podle Hoppeova životopisného náčrtku poslouchal přednášky profesorů Stumpfa a Paulsena v zimním semestru 1904–1905, avšak podle indexu navštěvoval v tomto semestru pražské přednášky.

47 Hoppe nejenže samozřejmě pilně navštěvoval všechny Masarykovy přednášky a semináře, stal se také knihovníkem seminární knihovny, ba co více, býval zván k Masarykovi domů. V seminární knihovně a u Masaryka doma byla větší příležitost se s ním více sblížit a také tím pádem pokládat i mnohem důvěrnější otázky.

řešení.⁴⁸ Přestože Hoppe zřejmě nezískal od Masaryka takovou odpověď, jakou by očekával, od tohoto rozhovoru se datuje jeho rozhodnutí „použít filosofické literatury toliko k výkladu svých filosofických zážitků.“

Při svém studiu Comteho Hoppe zcela převzal jeho názor na německou filosofii jako na metafyzické stadium vývoje filosofie, jež je nutno překonat stadiem pozitivistickým. Hoppe sám přiznává, že ho ani nenapadlo, ovlivněn Comtem, vzít do ruky knihu o německé filosofii, poněvadž ji vnímal jako něco temného a nestravitelného. Z této idiosynkrasie, jak Hoppe sám označuje svůj postoj, byly vyjmuty pouze německé vědecké učebnice. Hoppeovo tehdejší chápání německé filosofie jako něčeho zbytečného a překonaného bylo navíc potvrzeno ne příliš jasným a nezáživým výkladem berlínských profesorů, což způsobilo, že se Hoppe v Berlíně spíše věnoval návštěvám galerií, divadel a koncertů. Tyto návštěvy se zdály být s ohledem na vývoj Hoppeovy teorie intuitivního poznání přínosnější.

Téměř bílým místem v Hoppeově životopise zůstávají léta po ukončení zahraničního studijního pobytu⁴⁹ až do jeho jmenování soukromým docentem. Podle Hoppeova životopisného náčrtku od roku 1909 do roku 1911 byl těžce nemocen a podstoupil rovněž operaci. Sám o této době píše takto: „Nyní mne očekávala tři léta těžké choroby ve spojení s operací, jíž sice bylo zdeptáno mé tělo, nikoli však můj duch. Tato těžká zkouška byla velmi nutná, abych definitivně opustil objektivní úvahy a smyslovou zkušenost a abych se přiklonil k vnitřním pokynům a popudům.“⁵⁰ Těžká nemoc, která, zdá se, Hoppeho nikdy zcela neopustila, měla velký vliv na Hoppeově utvrzení se ve vlastních stanoviscích o existenci transcendentální oblasti osobnosti.⁵¹ V září roku 1912 Hoppe žádá o ustavení praktikantem v c. k.

48 Srov. *Náčrt filosofického vývoje Vladimíra Hoppe: příspěvek k vlastní kritice*, uložený v MÚA AV ČR v osobním fondu Vladimír Hoppe, karton č. 1, inv. č. 4.

49 Ve své žádosti adresované ředitelství c. k. Univerzitní knihovně o udělení místa praktikanta uvádí: „Dosáhnuv tamtéž doktorské hodnosti odešel podepsaný do Berlína, Paříže, Mnichova a Ženevy, kdež několik let jak na universitách tak i v tamějších knihovnách studoval.“ Srov. „Žádost o ustavení praktikantem v c. k. Univerzitní knihovně v Praze“ ze dne 1. září 1912, uložená v AMU, fond B 13, Vladimír Hoppe, inv. č. 3.

50 Srv. *Náčrt filosofického vývoje Vladimíra Hoppe: příspěvek k vlastní kritice*, uložený v MÚA AV ČR v osobním fondu Vladimír Hoppe, karton č. 1, inv. č. 4.

51 „Zde by mi žádný myslitel nebyl pomohl zjednatí přístup do svého vlastního nitra jakož i do duchovní filosofie. Naše nynější vzdělanost jest totiž tou měrou zabarvena naturalistickými úvahami, že pouhým uvažováním nelze zlomití pevný okruh naturalistických a objektivistických dat a předsudků, v němž tkvíme. Bylo tudíž třeba, aby mé tělo, jakožto představitel přírody, bylo pokud to jen jde, zničeno a anulováno, aby se zrodil, povstal a vyvinul duch. Zrozením ducha vrátily se mi poněnáhu po přetřpěné chorobě i tělesné síly. Acť jsem učinil několikrátě náběh k duševnímu zrození při svých filosofických zážitcích, teprve po protřpěné chorobě měl jsem jistotu, že duchovní oblast a řád jest něčím prvotním, co fídá a určuje smysl podřízeného řádu přírodního. Teprve dlouhé úvahy o mé chorobě umožnily mi postřehnouti důležitost apriorismu a kontinentální filosofie oproti filosofii aposteriorní a ostrovní. Jen této

Univerzitní knihovně v Praze.⁵² Jako své předpoklady pro toto místo uvádí: „Podepsaný ovládá dokonale celou literaturu z oboru filosofických disciplín. Jest odborníkem v psychologii a sociologii. V rukopise chová větší filosofický spis s názvem: Problémy přírodní filosofie z hlediska noetického, v němž rozebírá dosah vědeckého poznání ve srovnání s řešením problému hmoty, života a ducha. Podepsaný dovoluje si podotknouti, že ovládá mimo svou mateřštinu jazyk německý, francouzský a anglický slovem i písmem, v jazyku vlašském a polském plyně čte. Jest sečtělý ve světových literaturách, literární historii a světových dějinách. Podepsaný zdvořile žádá, aby jeho shora uvedené prosbě bylo vyhověno a slibuje, že bude-li mu toto místo uděleno, svou snahou a pílí všem požadavkům na něho kladeným dostojí.“⁵³ Ovšem dle dostupných dokumentů se praktikantem ani stálým zaměstnancem c. k. Universitní knihovny pravděpodobně nikdy nestal. Pakliže ano, muselo se jednat o velmi kratinké období v rozmezí října až prosince 1912. Výroční zpráva knihovny z roku 1912 se bohužel nedochovala, v roce 1913 byli v knihovně zaměstnání tři praktikanti, ale Hoppe se mezi nimi nenachází. Jeho jméno se nevyskytuje mezi zaměstnanci ani v následujících letech. Neobjevuje se rovněž ani mezi personálie uloženými v tomto fondu. Dokonce v korespondenci z roku 1912 (září–začátek prosince) uložené ve fondu Veřejná a univerzitní knihovna Praha (1522)1777–1918(1919) v Archivu Národní knihovny se bohužel nenachází ani Hoppeho žádost o ustanovení praktikantem, ani případná odpověď na ni.⁵⁴ Lze tedy pochybovat, zda Hoppe svoji žádost tehdejší c. k. Univerzitní knihovně vůbec zaslal.

Dne 3. května 1921 podává Hoppe profesorskému sboru FF UK žádost o udělení venia docendi z oboru dějiny filosofie.⁵⁵ Ve snaze podpořit svou žádost mimo jiné uvádí: „Žadatel se zabývá již přes dvacet let odborně filosofií a jest dokonale obeznámen se všemi hlavními filosofickými kla-

těžké zkoušce mám co děkovati, že jsem poznal význam transcendentální oblasti mé osobnosti, jejíž data jsou nám dána před možností smyslové zkušenosti, že jsem se naučil patřičně hodnotiti smyslovou zkušenost, jakožto hlavní zdroj klamů a omylů a konečně, že jest nutno zcela zvláštními meditacemi naučiti se vyslyšati pokyny nám nadřazené duchovní oblasti.“
Srov. *Náčrt filosofického vývoje Vladimíra Hoppe: příspěvek k vlastní kritice*, uložený v MÚA AV ČR v osobním fondu Vladimír Hoppe, karton č. 1, inv. č. 4.

52 „Žádost o ustavení praktikantem v c. k. Univerzitní knihovně v Praze“ ze dne 1. září 1912, uložena v AMU, fond B 13, Vladimír Hoppe, inv. číslo 3.

53 Tamtéž.

54 Všechny informace ohledně Hoppeova případného působení v c. k. Univerzitní knihovně (dnešní Národní knihovna) pochází z e-mailové korespondence s PhDr. Kateřinou Hekrdlovou, archivářkou Archivu Národní knihovny.

55 Koncept „Žádosti o udělení venia docendi z oboru dějiny filosofie na FF UK“, AMU, fond B 13, Vladimír Hoppe, inv. č. 4.

siky, jichž spisy několikrát prodělal, a se všemi hlavními filosofickými směry. Mimo to ovládá do podrobností exaktní vědecké metody bádání, jichž studiu věnoval jak v laboratořích, tak i soukromě několik let. Jakožto filosofický spisovatel a kritik, mimo publikaci dvou (Podstata, dosah a hodnota přírodovědeckého poznání, Řivnác 1914; Příroda a věda, Unie 1918) přiložených spisů z oboru přírodovědeckého poznání jakož i přiloženého spisu z oboru dějin filosofie Problém intuice u Kanta a Schopenhauera, přispívá podepsaný do časopisů Naše Doba a Ruch filosofický, kdež uveřejnil řadu článků. Za hranicemi došly názory žadatele povšimnutí při soutěži vypsané anglickou společností ‘The Walker Trust’ a university v St. Andrews ve Skotsku, kdež práce žadatele pod názvem Duchovní obrození jako základ obnovení světa, nyní uveřejněná v Naší Době, byla oceněna čestným uznáním. Uvedené pojednání bude vydáno s jinými významanými eseji anglicky. Žadatel slibuje, bude-li mu udělena venia docendi, že se vynasnaží, aby svými přednáškami, v nichž použije svých všestranných vědomostí, nabádal a vzdělával své posluchačstvo k další vědecké a filosofické práci.“⁵⁶ V roce 1922 se skutečně stává soukromým docentem dějin filosofie na základě habilitačního spisu *Problém intelektuelního názoru a intuice u Kanta a Schopenhauera*.⁵⁷ Je zajímavé, že Hoppe zprvu na habilitaci nepomýšlel. Sice se ještě v době svých studií na možnost habilitace informoval, jak vyplývá z jeho korespondence s bratrem Jaroslavem, ale fakticky zřejmě tento krok učinit nechtěl. Domníval se pravděpodobně, že by jej svázání s nějakou akademickou institucí příliš zatěžovalo rutinními formalitami, jimž by musel věnovat čas, který chtěl věnovat „pouze svému oboru“. Pokud by tuto „obět“ učinil, pak zřejmě jen pro profesuru, kde by, jak se domníval, zůstal „u svého oboru“. „Chci se donutiti takto jíti přímo k jednomu z nejvyšších cílů – universitní profesuře. Tam stále jsa ‚u pramene vědy‘ nemohu nemíti zájem o to, co jsem si sám vyvolil.“⁵⁸ Rovněž ještě v srpnu 1919 píše slečně Marii Teinitzerové, své budoucí choti: „Pro mne jest Le Bonova stať [La Psychologie de l’éducation – pozn. aut.] proto poučná, že vlastně nemohu být habilitován. Nemám vlastností, abych se snadno podřídil vůli profesora. Snad zůstanu soukromým badatelem jako byl Darwin, Mill, Spencer. Rozhodně výsledky mé práce budou daleko hlubší, než kdybych musel připravovat přednášky a vychovávat studenty. Ostatně na tom málo záleží, je-li člověk profesorem: hlavní věcí jest, aby měl dosti prostředků k volnému životu a k zaopátrání potřebných pomůcek. Tím, že angličtí učenci byli vždy dobře vyzbrojeni penězi, z těchto důvodů

⁵⁶ Srov. tamtéž.

⁵⁷ Habilitační práce je uložena v MÚA AV ČR ve fondu Vladimír Hoppe, karton 3, inv. č. 17.

⁵⁸ Srov. dopis bratru Jaroslavovi s datem 22. 11. bez vnočení, uložený v AMU, fond B 13, Vladimír Hoppe, inv. č. 13.

jich věda jest důkladná a hluboká.⁵⁹ V lednu 1925 žádá Hoppe o rozšíření habilitace na obor filosofie starověká a středověká a k tomu účelu předkládá svůj spis *Přirozené a duchovní základy světa a života*, jehož druhá a čtvrtá kniha probírají myslitele starověké a středověké filosofie.

Sledujme nyní kontext situace, který předcházel jmenování Hoppeho profesorem a jeho přijetí na Filozofickou fakultu brněnské univerzity. Po zřízení druhé české univerzity v Brně roku 1919 byl na zdejší filozofické fakultě jako profesor pro „systematickou filosofii“ jmenován Otakar Zich, který působil od roku 1911 jako soukromý docent na Univerzitě Karlově. Zich jmenování přijal, ale jelikož jej Brno k trvalému pobytu nelákalo, uvítal, když byl roku 1923 opět povolán do Prahy za řádného profesora estetiky. Po Zichově návratu do Prahy byl na místo ředitele brněnského filozofického semináře povolán Mihajlo Rostohar. Návrh na jeho jmenování profesorem v Brně vypracoval právě Otakar Zich, který počítal s tím, že se Rostohar bude v Brně věnovat především dějinám filosofie, logice a noetice, avšak ten se již od začátku profiloval především jako psycholog. V roce 1926 dokonce prosadil na filozofické fakultě zřízení Psychologického ústavu. Rostoharova orientace na psychologii a jeho vedení Psychologického ústavu znovu nastolily otázku obsazení brněnské stolice systematické filosofie. Skupina kolem Arna Nováka odmítala profesuru Josefa Tvrdého a prosazovala, aby byl na toto místo navržen Vladimír Hoppe. Arne Novák byl totiž spolu s dalšími svými kolegy protipositivisticky orientovaný člen profesorského sboru filozofické fakulty.⁶⁰ A jelikož sledoval český filozofický život, věděl, že Hoppe rovněž není pozitivisticky orientován. Návrh na Hoppeho jmenování profesorem v Brně byl opatřen datem leden 1925 a podepsán Mihajlem Rostoharem, Františkem Novotným a Karlem Svobodou. Podle Jiřího Gabriela je tento návrh také prvním pokusem o zhodnocení Hoppeho filozofické práce.⁶¹ Ještě v prosinci roku 1926 obdržel Hoppe prezidentem

⁵⁹ Z Hoppeova dopisu slečně Teinitzerové ze dne 9. 8. 1919, AMU, fond B 13, Vladimír Hoppe, inv. č. 15. – Hoppe se oženil dne 18. 7. 1925. Jeho žena Marie Teinitzerová (3. 7. 1879 v Čížkově u Pelhřimova–8. 11. 1960 v Jindřichově Hradci) byla tvůrčím způsobem činná v textilním oboru, vlastnila dílnu na tkaní tapisérií a výrobu bytových textilií.

⁶⁰ Ve svém dopise ze 27. března 1924 sděluje Arne Novák Hoppeovi toto: „Již asi víte od dra. Vorovky, že několik nás protipositivistických členů filoz. fakulty se chystá navrhnouti Vás za profesora filosofie v Brně; dr. Vorovka nám psal, že byste byl rád a ochoten přijmout tuto profesuru. Věc jest posud ve stadiu přípravném a plénum sboru o ní posud neví; proto jest třeba veliké opatrnosti a diskrétnosti. Myslím, že by z hlediska praktického postupu prospělo, kdybyste buď prof. Novotnému nebo mně poslal své hlavní filoz. publikace, aby se na nich mohl založit návrh.“; dopis uložený v AMU, fond B 13, Vladimír Hoppe, inv. č. 24.

⁶¹ Srov. J. Gabriel, Karlova univerzita a počátky filozofického semináře na filozofické fakultě v Brně, *Filozofický časopis* 47, 1999, č.1, s. 89.

podepsaný dekret, který souhlasí se jmenováním mimořádným profesorem na FF MU s účinností od 1. 1. 1927.

Hoppe začal přednášet v zimním semestru školního roku 1927–1928. Jednalo se o tyto přednášky: Filosofie Kantova a předních myslitelů pokantovských, Přední představitelé novodobého pozitivismu; v semináři se zabýval rozбором Kantových spisů. V letním semestru 1927–1928 pokračoval v přednáškách o pokantovských myslitelích, dále přednášel o předních myslitelích pozitivismu – Davidu Humovi a Thomasu Reidovi a v seminářích měl na programu četbu a rozbor Boutrouxova spisu (*De l'idée de loi naturelle*) a Rickertova díla (*Kulturwissenschaft und Naturwissenschaft*). V zimním semestru školního roku 1928–1929 vypsál Hoppe přednášky: Přední představitelé novodobé filosofie (Nová věda, Descartes, Spinoza, Locke, Leibniz); Základní problémy Kantova kriticizmu a jejich rozvinutí u předních myslitelů pokantovských. Na semináři probíral Spinozovu *Etiiku*. V letním semestru 1928–1929 měl tyto přednášky: Přední představitelé filosofie XVIII. století; G. Vico. Jeho život a filosofie, v seminářích se zabýval četbou a rozбором díla E. Rádl *Moderní věda*. Bohužel Hoppe poté onemocněl a jeho zdraví už nedovolovalo přednášet, a tak od zimního semestru školního roku 1929–1930 do letního semestru 1930–1931 dostával na základě svých žádostí zdravotní dovolenou. Vladimír Hoppe podlehl své dlouhodobé nemoci 3. března 1931 v Praze a 6. března byl pochován na hřbitově v Bubenči.

Výklad o Hoppeově životě doplním přehledem jeho prací a nástinem jejich hlavních motivů. V roce 1914 vyšla Hoppemu tiskem první publikace *Podstata, dosah a hodnota přírodovědeckého poznání*, v roce 1918 ji následovala kniha *Příroda a věda: noetika přírodních věd*. O čtyři roky později byla vydána studie *Základy duchovní filosofie*⁶² a roku 1925 jeho nejrozsáhlejší dílo *Přirozené a duchovní základy světa a života*. Poté vyšly práce *Úvod do intuitivní a kontemplativní filosofie* (1928) a posmrtně *Předpoklady duchovní filosofie a náboženské víry* (1935). K drobnějším Hoppeovým pracím náleží *Plotinos a mystikové* (1926) a *Dva základní problémy Kantova kriticizmu* (1932). Hoppe publikoval rovněž v *Ruchu filosofickém, České mysli* nebo *Filosofii*.

V podstatě již ve studii *Nástin sociologického pojetí světa*,⁶³ kterou Hoppe dokončil 31. ledna 1907 a předložil jako dizertační práci, se začala

⁶² Tato rozsahem nevelká brožurka byla vydána v rámci publikovaných přednášek Jednoty filosofické, přičemž jako přednáška byla proslavena již o dva roky dříve, 16. listopadu 1920.

⁶³ Dizertační práce je uložena v MÚA AV ČR ve fondu Vladimír Hoppe, karton 1, inventární číslo 13. Při následujících citacích neodkazujeme na číslo stránky, neboť jednotlivé listy dizertace nejsou číslovány.

formovat Hoppeova kritika vědy a teorie poznání a na ni pak navazující postupné budování „duchovní“ filosofie. Věda má sice nepochybnou zásluhu na rozřídění a zorganizování vědění, účastní se na společném budování „jednotného názoru na život a na svět“, čímž „zabezpečuje pořádek a pokrok“, přesto se však objevují pochybnosti, které sice její postup nemohou zastavit, ovšem nutí nás k přemýšlení. Jakého druhu jsou ony pochybnosti a jak vůbec vznikly, vždyť přece matematicky vyjádřený vědecký zákon je neomylný? Co nás tedy nutí pochybovat o těchto nezvratných pravdách, založených na matematických výpovědích? Zřejmě základ těchto pochybností bude tvořit samotný vztah pochybujícího k oněm neklamným pravdám. Jestliže například principem mechanického paradigmatu je pohyb, jaké v něm pak mají místo radost, smutek či přání? Tyto lidské emocionální prožitky se stěží dají převést na pohyb. Podle Hoppeho člověk objevil, že všechno, co může pochopit, je rovněž nevyhnutelně lidským pocitem. Aby však mohl skutečnost vyjádřit nezpochybnitelnými matematickými vzorci, tomuto pocitu se vzdaloval, dokonce ho zapíral. Tak došlo k oddělení pojetí týkajícího se vnějšího světa a týkajícího se člověka. Věda a také filosofie se podle Hoppeho vzdalují člověku z toho důvodu, že neberou zřetel na sociologické hledisko. Sociologickým hlediskem v tomto případě Hoppe myslí filosofii dějin, které procházejí různými stadii.⁶⁴ Domnívá se tedy, že v jisté době není možné podat trvalé a naprosto spolehlivé vysvětlení jevů, které nás obklopují, tak, aby bylo odtrženo od „duševního vývoje“ těch, kteří se o toto vysvětlení snaží. Věda podle Hoppeho pracuje tím způsobem, že vyvozuje svoje zákony, teorie a hypotézy z jevů, tedy individuálních detailů, které působí na smysly. Tedy de facto z lidských pocitů tvoří věda rozsáhlá zevšeobecnění, která jsou však zpětně podle Hoppeho „*duchem lidským*“ nepostižitelná. Dalším podstatným nástrojem vědy je klasifikace. Již každý výklad je svou povahou klasifikací, neboť zpravidla neznámý fakt bývá srovnáván s fakty známými. Částečná nebo úplná identita většího počtu jevů pak povětšinou tvoří podklad pro klasifikaci. Jsou-li společné znaky jistého počtu předmětů, které považujeme za jejich pojítka, označeny slovem, postupujeme způsobem, kterému se říká abstrakce. Pakliže věda v některých případech prostřednictvím abstrakce zkoumá jisté jevy odděleně od ostatních, a to takové jevy, které nelze předpokládat než v závislosti s jinými jevy, což se v podstatě týká všech jevů, zkoumá podle Hoppeho de facto lidskou fikci. Sice založenou na faktech, ale v konečných důsledcích odloučenou od pozorovaných předmětů a tudíž již naprosto nesouvisející s přírodou. Hoppe postup vědy kritizuje, respektive poukazuje

⁶⁴ Toto pojetí filosofie dějin Hoppe zcela evidentně přejal od Augusta Comteho. Comte je zakladatelem sociologie, kterou však vidí jako filosofii dějin, které procházejí třemi stadii, a to stadiem teologickým, metafyzickým a vědeckým.

na jeho nedostatky, avšak zároveň dodává, že věda vlastně nemůže jinak, neboť sledování tohoto postupu je jí „přikázáno“ povahou našich duševních schopností.⁶⁵ Závěrem vyplývá, že všechny námi vytvořené zákony, teorie a hypotézy jsou ve skutečnosti podle Hoppeho zákony našich fikcí, které pak promítáme zpět do vnějšího světa. Veškerá Hoppeova kritika vědeckého poznání vede k závěru, že lidské poznání a vědění je hypotetické a že se zkrátka musíme spokojit s poznáním částečným, plodícím pochyby. Je nutné si uvědomit, že Hoppe v žádném případě nepopírá důležitost vědeckého poznání, jak je mu v mnoha případech podsouváno, pouze zdůrazňuje jeho nedostatečnost v důsledku jeho úzkého zaměření.

Jelikož věda je kusá a svět celistvý, je potřeba do poznání zapojit i vnitřní prožitky a duševní život vůbec. Tento postoj nám umožní svět nejen „*pro-počítat*“, nýbrž mu i porozumět. K tomuto cíli směřuje pravá pozitivní⁶⁶ filosofie, která podle Hoppeho nikdy nedosáhne onoho stupně exaktnosti jako jednostranná přírodní filosofie, respektive negativní⁶⁷ racionalistická filosofie. Místo drtivé analýzy totiž pozitivní filosofie používá duševní, intuitivní a tvořivou syntézu. Úkol pozitivní neboli duchovní filosofie Hoppe načrtl již v *Základech duchovní filosofie* a ve svých pozdějších pracích z roku 1925 a 1928 toto téma neustále dále rozvíjí. Dalším důležitým tématem je metoda duchovní filosofie – intuice a s ní spojené intuitivní poznání. Intuitivní neboli názorné, obrazné poznání jakožto aktivní tvořivou činnost našeho ducha klade Hoppe do opozice k poznání pojmovému neboli diskurzivnímu. Intuitivní poznání podle Hoppeho sestupuje k předmětu samotnému, proniká jím, chápe jej absolutně, v obrazech. Intuitivní poznání je na rozdíl od abstrahujícího poznání pojmového, analytického, poznáním syntetickým. Podle Hoppeho intuitivní poznání vyniká nad diskurzivním poznáním tím, že prostřednictvím obrazů překonává formální hranice položené logikou naší pojmotvornosti. Na rozdíl od příliš teoretického poznání pojmového, by mělo být intuitivní poznání spojeno s poznáním praktickým a experimentálním. Přes všechno Hoppeovo vyzvedávání hodnot intuitivního poznání nemají být pojmové a intuitivní poznání v protikladu, nýbrž se mají navzájem doplňovat. Metoda intuice tvoří pojítko mezi duchovní filosofii a náboženstvím. Hoppe se poprvé o společných znacích duchovní

⁶⁵ Hoppe vychází z předpokladu, že počet znaků každého tělesa je nekonečný. A aby jej mohl „lidský duch“ vůbec poznat, musí si pomoci abstrakce vybrat jen několik málo znaků, tedy několik málo vztahů tohoto předmětu k jiným předmětům. Tím, že „lidský duch“ abstrahoval jisté znaky, opustil de facto „pravý“ předmět a nahradil jej symbolem. Což samo o sobě není nic špatného, kdyby se často nezapomínalo na to, že symbol byl vytvořen uměle a za určitých okolností.

⁶⁶ Pozitivní filosofie není totožná s pozitivismem, jedná se o filozofii, která při svém bádání bere v potaz člověka, zejména jeho vlastní stavy vědomí, pocity apod.

⁶⁷ Jako negativní označoval Hoppe ty filosofie, které fakt vědomí nereflekovaly.

filosofie a náboženství zmiňuje již v *Přírodě a vědě*, podle něj jsou to mocné projevy lidské duše a kromě intuice mají společnou touhu po nekonečnu. Hoppe dokonce hovoří o filosofii jako o jakémisi předstupni náboženství. „*Pojmáme-li náboženství jako styk naší duše s Nekonečnem, možnost rozšíření a působnosti lidské osobnosti na Nekonečno, vesmír; pak jest filosofie jakousi přípravou k náboženskému životu v tom smyslu, že vede člověka k neobmezeným zdrojům absolutna, daného nám intuitivně v podobě tvořivého duševního života.*“⁶⁸ Hoppe ve svých pozdějších dílech, např. v *Přirozených a duchovních základech světa a života*, zachází při spolupůsobení filosofie a náboženství ještě dále a hovoří o vzniku „*Akademie duchovního života*“ a v důsledku jejího působení o vzniku duchovního bratrstva prozatím zvaného „*Ligou duchovního míru*“, jejichž vzájemná spolupráce by měla mít za cíl uskutečnění obce na duchovním základě. Až tak daleko by měla sahat působnost pozitivní nebo také intuitivní filosofie.

Vývoj Hoppeovy duchovní filosofie není zdaleka tak přímočarý, jak se na první pohled může zdát, proto výše nastíněné pojetí Hoppeovy filosofie v rámci poslední části této stati, z hlediska jejího celkového zaměření, má skutečně pouze informativní charakter.

VLADIMÍR HOPPE (1882–1931)

Vladimír Hoppe was a Czech idealistic philosophical thinker of the first half of the twentieth century. The aim of this paper is to provide a survey of the main events of his life. Vladimír Hoppe was born on the 19th August 1882 in Brno. He graduated from the Grammar School in Kroměříž in 1903. Vladimír Hoppe studied at the Faculty of Arts, Charles University, where he obtained the doctorate in 1907. His doctoral dissertation was *Nástin sociologického pojetí světa*. In 1922 he became a private assistant professor at the Faculty of Arts, Charles University on the grounds of his habilitation *Problém intelektuelního názoru a intuice u Kanta a Schopenhauera*. In 1927 he went on to become a professor at the Faculty of Arts, Masaryk University. He died on the 3rd March 1931 in Prague.

⁶⁸ Vladimír Hoppe, *Příroda a věda: noetika přírodních věd*, Praha: Unie 1918, s. 24.

